

Т.К. ҚАУЫМДАСТЫРЫЛГАН ПРОФЕССОР
Т.К. МЕКЕБАЕВТЫҢ ӨМІРІ МЕН ШЫГАРМАШЫЛЫГЫ

Б.Б. Қарібаев,
КР УГА академигі,
Қазақстандың сәбек сійрөсөн қайраткері,
ал-Фараби атындағы Қазақ үлттых
университеті Қазақстан тарихы
кафедрасының меншерушісі, т.д.

ПРОФЕССОР Т.К. МЕКЕБАЕВ - 60 ЖАСТА

ҚҰРМЕТТІ КОНФЕРЕНЦИЯ ҚОНАҚТАРЫ МЕН КАТЫСУШЫЛАР!

Бұғынгі мерейтой иесі Талгат Құмрагалиұлы Мекебаевты зиялғы қауым мен қалың
жүргішілікка толық таныштырып отейін. Ол - Әл-Фараби атындағы Қазақ
Үлттых Университеті қызметкерлерінің «Парасат» кәсіподагы үйімшының
терагасы, ғылыми дәрежесі - тарих ғылымдарының кандидаты, ғылыми атағы –
қауымдастырылған профессор (доцент). Қазақстан тарихы кафедрасында
профессор міндеттін аткарушы және «1986 жылдың Чернобыль АЭС болған
аптатың зардабын жоюшылар» Республикалық үйімшының мүшесі.

Т.К.Мекебаев 1963 жылы 29 маусым күні қазіргі Жетісу облысы Сарқанд
ауданы, Лепсі кентінде, бұрынғы әкімшілік күршілік бойынша Талдыкорған
облысы, Борлітобе ауданының орталығы Лепсі кентінде көп балалы отбасында
екінші сабі боп дүниеге келеді. Экесі Құмрагали Мекебаев – Лепсі кентіндегі
теміржол депосында партия үйімшынын хатысы, ал анасы ... үй шаруасында
болған. Мерейтой иесінің шешкіресінің бармай-ак, бес жасар балага дейін білгін
жеті атасына көз жүгіртсек, фамилиясына нағіз болған атасы -Мекебай есімі
жайдан- жай қойылмаганға көшілікке бірден мәлім. Бабасы Әлпеш қажы
мұсылмандық нарызын отеп, Мекке мен Мединеге барып келгенде койылған
есім екен. Одан арғы аталарапының есімдері – бір рулы елді аузына каратаңан -
Матай би, одан кейінгі атасы жұтқа ушираған елін аштан күткәруга шамасы
жетегін атакта бай – Шымырбай, үршактарын көп осіп-оніп, ру басына айналған –
Кийкбай, одан ері – Мәмбетей болып жалғаса береді. Қазақ аузы әдебиетінде
текстилік туралы мынаидай бір көремет сөздөр бар. «Тектіден текті туады, тектілік
тұқым қуады. Тектілердин тұяты, тандайды күз-қиыны. Шын тектілер халқы
үшін, Олімге басын қияды. Жақсы, жаман деместен, Жанына жүртпен жияды» -
легендей, қазіргі кезде Мекебаевтәр аuletinde жеті атадан бергі ата-бабалардың
асыл қасиеттері мен тектілігі сакталғанын бірден байкалады.

Талгат Құмрагалиұлы Лепсі кентіндегі орта мектепті жақсы бітірсе де,
бірден студент атана алмады. Екі жылдық әскер борышын отеп, одан кейін
Алматы қаласындағы Құрлысы-монтаждау басқармаларының бірінде катардагы
бетон құюшы болып жұмыс істейді. Тек 1985 жылы ғана жолы болып, Әл-
Фараби атындағы Қазақ Үлттых Университетінің (сол кезде С.М.Киров

атындағы Қазақ Мемлекеттік университеті) Тарих факультетіне кабылданады.
Біздер сол кезде Талгат Құмрагалиұлымен танысып, содан бері бірге келеміз.

Талгат Құмрагалиұлымен 1985-1990 жылдары бірге оқып, бір жатакханада
түрін, ауылшаруашылық жұмыстары мен студенттердің күрьыныс отрядтарында
бірге болдық. Есімізде қалғандардың негізгілерінің бірнешеуін осы жерде баса
айтып отсем деймін. Ең алдымен, оның оку процесіне деген үқыптылығы мен
жауапкершілігінің ете жогары болуы еді. «Сұраганның айбызы жок, білмесен»
дегендей, Тәкен өзі біліп тұрғанын басқаларға түсіндіруге ерінбейтін, ал өзі
білмей тұрғанын өзгелдерден сұраудан жауаппайтын. Білуге деген құштарлық,
ізденімпаздық қасиет, алғырылғы пен жауапкершілік қасиеттер Талгат
Құмрагалиұлының окуда да, еңбекте де алда болуга итремеледі. Соның истикесінде
ол Тарих факультетін кызыл дипломмен аяқтап, жолдамамен факультеттегі
КСРО тарихы кафедрасында асистент болып калдырылады.

Студенттік жылдары Тәкен сабактарымен катар университет көлеміндегі
когамдық жұмыстарға белсен араласып, соның бел ортасында қайнап жүрді.
Екінші курстан бастап ол бүкіл студенттер калашындағы когамдық тәртіпі
кamtамасыз етегін ОКД (Жедел комсомолдық жасақ) командирі болып
тағайындалды және оның соңы курска дейін абыраймен орындана шықты. Бұл
лауазымың тек тәрбие жөніндегі проректорға және ректорға ғана бағынатының
ексерсек, екінші курстан бастап Талгат Құмрагалиұлының мойныңда қандай
жауапкершіліктің болғанын және оны мойымай, қалай абыраймен орындағанын
оның торт жылды осы жауаптың қызметті когамдық негізде атқаруы жатады.
Тәкенің бойындағы жақсы бір қасиетке - оның әлсіздеге көмек колын созуы,
жадайы нашарларға мүмкіндігінше материалдық комектер алғып беруі жатады.
Менің ойымша, үл қасиет - оның ата-бабасынан бері жалғасып келе жаткан
тектикалық қасиеттің бір белгісі, корінісі дең белемін. Болмелес болғандықтан
Тәкене талай жандардың көмек сұрап келгенінің және оларға қалай
комектескеніндей күзегері болды. Үл қүндері қазіргі қызметтінде де Талгат
Құмрагалиұлы осы қайырымдалық қасиеттің ал жағастырып келеді.

ҚазМУ ОКД-сының командирі бола жүріп ол әр факультеттегі ОКД
мүшелеріне барынша жақсылықтар жасауға тырысты. Жатакханадан орын алып
беру, стипендиядан айырылғандарға ректорға хат жазып, оны тағайындуға,
қасіподак арқылы мұхтах студенттерге материалдық комектер көрсету, тіпті
қызық және жазғы сессияларда киналыңыраптап қалғандарға деканаты арқылы
комектесу – студенттік жылдардағы Тәкенің басты жұмыстарының бірі болды
деуге болады. Солардың арқасында Тәкен тек факультет ішінен ғана емес,
сонымен бірге бүкіл университет көлемінде нағыз достар тапты. Оның сол
кездегі достары Тәкенің жақсылығын ұмытпай, әлі қүнге дейін хабарласып
тұрады. Бүгіндегі Талгат Құмрагалиұлының сол кездегі достары арасында генерал
да, академик те, министр де, депутат та, сенатор да, банкир де, ректор да, ақын
да, жазушы да бар.

Талгат Құмрагалиұлының университеттегі әнбек стажының үштегі бірі, яғни
алғашкы он жылы өзі маман ретінде калдырылған кафедрасында, одан кейін
факультет деңгейіндегі үйімдік-басыныш қызметтерде отеді. Кафедрада

бірнеше жыл асистент, одан кейін факультеттегі сырттай оку болімінде декан орынбасары, декан қызыметін аткарды. Осында жауапты қызыметтері мен орынбасары, декан қызыметін аткарды.

2000 жылдан бастап Талғат Құмарғалиұлының негізгі жұмыс орны университеттік ректоратына ауысып, онда біринші проректордың қомекшісі, орынбасары қызыметтерін абыраймен аткарды. Ал 2011 жылдың акпан айынан орынбасары қызыметтерін абыраймен аткарды. Сонымен бірге ол қәсіподагы тәрагасы міндетін ойдағыдан аткарлып келеді. Сонымен бірге ол қәсіподагы тәрагасы міндетін ойдағыдан аткарлып келеді. Сонымен бірге ол қәсіподагы тәрагасы міндетін ойдағыдан аткарлып келеді.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қызыметкерлерінің «Парасат» қәсіподагының жұмысы көп кырлы, көп салалы және көп бағытта жүреді. Оның жұмысын жоспарлау, үйлестіру және қунделікті баскарып отыру нағыз іскерлік қасиет пен жетекшілік үйлестіру қажет етеді. Талғат Құмарғалиұлы осы аса жауапты жұмысты оның жылдан астам уақыт бойы абыраймен аткарлып келеді. Жыл сайын болатын қәсіподактың есеп беру жиналышында жылдық жұмыс корытындысы «қанагаттанарлық» деп бағаланса да, трибунаша шыбып сойлелегендегер қәсіподак үйімінен жұмысына ен жақсы деген баға береді. Өзіміз де талай рет соз алып, үздік деп бағалағаныбыз. Айта берсек «Парасаттың» жыл сайынғы жұмысын туралы ауыз толтырып айта беруге болады. Дегенменде, қәсіподак үйімінен есте каларлықтай аткарған жұмысына пәтер мәселесіне катасты жұмысты аяғына дейін жеткізу еді.

Осыдан 7-8 жыл бұрын университет пәтер кезегінде тұрган ол қызыметкерлеріне тегін 120-дай пәтер берді. Ал осы тұргын үйлерді салғызу, сапасын қадағалау, салған құрылым компаниясымен келісімдерге отыру, құқықтық нормативті құжаттармен камтамасыз ету, қалалық әкімшілікпен бірлесіп жұмыс жасау, пәтерлерді болу және тағы басқа қажетті жұмыстардың басы-қасында «Парасат» атынан тағы да Талғат Құмарғалиұлы жүрді. Тәкеннін сол кездең жүгірсін «Түнде көз ілмеді, құндіз тізе бүкпелі деуге болады. Ақыры, ойта алынған жұмыс нәтижелі болып университет басшылығы, Тәжін басқарған қәсіподак ұжымы каншама жаиниң шекіз алғысина боленді. Бұл үлкен женістің елі қүнге дейін биік мінбелерде айтылып калып жүргенін құлагымыз шалып қалып жүр. Біздің ойынызша, соңғы 20-25 жылда ҚазҰУ секілді ешбір ЖОО өз қызыметкерлеріне тегін пәтер таратпаган шыгар. Міне, атабабасынан бері тұлғалық бойында кайырымдылық атты асыл қасиет орын төкен

досымыздың он шакты жылда жүзеге асырган ірі, күрделі жобасының бірі болатын.

Талғат Құмарғалиұлы қандай басшылық жұмыста жүрмесін өзінің галым екендігін, педагог екендігін ұмыткан емес. Ол жалпы саны 100-ден аса ғылыми жұмыстар мен монографиялардың авторы. Соның ішінде бірнеше Scopus базасының тізіміне кіретін журналдарда жарияланған. Талғат Құмарғалиұлының негізгі монографиялары мен оку құралдары мыналар: Тарихи жылар. Оку құралы. – Алматы: Қазақ университетті, 2011; «Кенесары-Наурызбай туралы тарихи-фольклорлық жылар». Оку құралы. – Алматы: Қазақ университетті, 2014; «XIX ғасырдағы тарихи жылар». Оку құралы. – Алматы: Қазақ университетті, 2014; «1917 жылғы Ресейдегі акпан төңкерісі және оның Қазақстанға асері». Оку құралы. Алматы: Қазақ университетті, 2017; «XX ғасыр басындағы саяси партиялар мен қозғалыстар қызыметтіде ұлттық мемлекеттілік идеясының қалыптасуы». Оқулық. – Алматы: Қазақ университетті, 2018; «Акпан төңкерісі және үакытша қымет билік орындарының Қазақстандағы қызыметі (1917 жылдың акпаны – 1918 жылдың басы)». – Монография, Алматы «Қазақ университетті» 2020.

Талғат Құмарғалиұлының ғылыми-педагогикалық және әкімшілік-басқару салаларындағы еңбегі үкімет пен қоғамдық үйімдерді тарапынан еленіп, әр жылдары жогары бағаланып отырылды. Атап айтсак, олар мынадай марапаттар: «Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 75 жылдығы» мерейтойна орай Құрмет белгісімен (2009); «М. Тынышбаевтың 130 жылдығы» медалімен; Б. Момышулының 100 жылдығына арналған мерейтойлық «Шапалат» медалімен; «Қазақстан Республикасының Тауелсіздігіне 20 жыл» медалімен (2011); Білім беру саласындағы ерекше еңбегі үшін «Білім беру ісінің құрметті қызыметкері» төс белгісімен (2013); «Қарулы Қүштерінің ардагерлері» РКБ Орталық Кеңес Президиумның шешімінде сәйкес «Армия генералы С.К. Нұрмагамбетов» медалімен (2014); Университеттің дамуынан коскан үлесі үшін «Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеттіне 80 жыл» мерекелік медалімен (2014); Қазақстан тарихшылары қауымдастыры «Ақ жол» демократиялық партиясының колдауымен «Қазақ хандығының 550 жылдығы» құрметтіне естелік медалімен (2015); ҚР Мәдениет және спорт министрлігінен «Мәдениет саласының үздігі» төсбелгісімен (2015); «Қазақ ұлттық аграрлық университеттіне 85 жыл» мерейтойлық медалімен (2015); «Генералдар бірлестігі» Республикалық қоғамдық кеңесі президиумының тәрагасы, әділет министрлігінің генерал-майоры Р.Е. Қайдаровтың атынан берілген «Армия генералы Кеңес Одағының Батыры, Халық Қаһарманы Сағадат Қожахметұлы Нұрмагамбетов» мерейтойлық медалімен (2017) және тағы басқалары.

Тек бір ғана 2020 жылы Талғат Құмарғалиұлы «Алматы кәсіподактар одағы» Кәсіподактарының аймақтық бірлестігінің атынан «Кәсіподакқа еңбек сіңген қайраткер» атағын, «Жоғары оқу орнының үздік оқытушысы» атағын және Алматы облысы Сарқан ауданының Мәслихат сессиясының 2020 жылғы 9 желтоқсандағы № 91-353 шешімімен Сарқан ауданының «Құрметті Азаматы» атағын (№ 5 күәлік) иеленді. Бұл дегеніміз жасалған еңбектің өтеуі мен бағалануы және болашаққа деген үміт, әрі сенім.

Талғат Құмарғалиұлы сүйген жары Айшамен бірге үлгілі отбасын құрып, ұлдарына жақсы тәрбие беріп отыр. Үлкен ұлы Асхат, әкесі мен шешесі секілді әл –Фараби атындағы ҚазҰУ түлегі, бүгінде белгілі кәсіпкер. Кіші ұлы Рахат, студент. Тәкең мен Айша немерелерін ұлттық сипаттағы тәрбие мен қазіргі заманның озық үлгідегі адамгершілік қасиеттерін қатар сіңртуге күш салуда. Бұл бағыттағы да істерің онды болсын деп тілейміз.

Сөз соңында мерейтой иесін тағы да 60 жылдық мерейтойымен құттықтай отыра, деніне саулық, басына амандық, бақыт пен байлық, еліне тыныштық, ашық аспан және шығармашылық табыстар тілейміз.